

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางนิเวศน์วิทยาของชุมชนกะเหรี่ยง โดยได้ศึกษาถึงระบบความรู้ ความคิด การนิยามธรรมชาติ และมโนทัศน์ที่มีต่อระบบทางธรรมชาติ โดยพิจารณาบทบาทของความรู้ทางนิเวศน์วิทยาของชุมชนที่มีต่อระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ ตลอดจนระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสถียรภาพของระบบการจัดการในทางนิเวศน์วิทยาและความเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้อีกด้วย โดยได้เลือกศึกษาในหมู่บ้านเกริงบอ ซึ่งอยู่ในตำบลแม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออก อันเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุกว่า ๒๐๐ ปี และยังสามารถรักษาระบบความรู้ทางนิเวศน์วิทยาดั้งเดิมไว้ได้จวบจนปัจจุบัน

จากการศึกษาได้พบว่า ความรู้ทางนิเวศน์วิทยาที่มีความสำคัญมากที่สุด คือระบบความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตภายใต้ระบบเกษตรกรรมแบบไร่หมุนเวียน อันเป็นระบบความรู้ที่มีคุณลักษณะที่หลากหลาย ซับซ้อน โดยอาจแบ่งออกได้เป็น ๕ ลักษณะ คือ ๑. ความรู้เรื่องป่า ๒. ความรู้เรื่องภูมิอากาศ ๓. ความรู้เรื่องพืช ๔. ความรู้เรื่องสัตว์ ๕. ความรู้เรื่องสังคมคุ้มครองธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้แม้จะมีซับซ้อน และหลากหลาย หากแต่ก็มีลักษณะเป็นองค์รวม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันและกันในหลายมิติ การเข้าถึงระบบความรู้ และความเชื่อมโยงของความรู้ต่างๆ ในระบบอย่างลึกซึ้ง และแตกฉาน จะช่วยให้การทำไร่ข้าวประสมผลสำเร็จเป็นอย่างดี

และภายในระบบความรู้เกี่ยวกับธรรมชาตินี้ สิ่งสำคัญอันเป็นรากฐานของความรู้คือ มโนทัศน์ที่มีเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ตามความเชื่อในวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ซึ่งได้จัดวางสรรพสิ่งที่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้อาณาจักรเดียวกัน และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างมีลำดับชั้น มนุษย์มีตำแหน่งแห่งที่ในจักรวาลเพียงเป็นส่วนหนึ่งของระบบธรรมชาติใหญ่เท่านั้น และองค์ประกอบทางธรรมชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน แม่น้ำ อากาศ ต้นไม้ ล้วนมีสิ่งอันคุ้มครองธรรมชาติ มี "จิตวิญญาณ" และมี "เจ้า(ของ)" คุณลักษณะสำคัญของธรรมชาติอันนี้ ทำให้มนุษย์ไม่อาจ "ครอบครอง" หรือเป็นเจ้าของธรรมชาติได้ ทำได้

เพียงการ"ขอใช้" ด้วยวิธีทางแห่งการ"เคารพ"ต่อธรรมชาติ นอกจากนั้นสำหรับมนุษย์แล้ว
วิธีการดำรงชีวิตภายใต้วัฒนธรรมแห่งการ"มีศีล มีธรรม" เท่านั้น จึงจะสามารถรักษา
สมดุลภาพของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติไว้ได้

ความรู้และมโนทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติเช่นนี้ ได้ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
ภายใต้ระบบการทำไร่หมุนเวียนมีเสถียรภาพอย่างยิ่ง ในด้านนิเวศวิทยาแล้ว ระบบ
ความรู้และมโนทัศน์เช่นนี้ ได้ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด โดยใช้แต่เพียงพอ
แก่การยังชีพในแต่ละปีการผลิต ไม่ละโมภหรือสะสม และการหมุนเวียนใช้ที่ดินในระบบ
ไร่หมุนเวียนความคล่องตัว และยืดหยุ่นอย่างยิ่ง เพราะไม่มีใครถือครองหรือเป็นเจ้าของ
ที่ดิน ในด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ ผลผลิตข้าวที่ได้ในแต่ละปีมีความพอ
เพียงและเหลือจากการบริโภคอีกด้วย ทั้งนี้เพราะสภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นผล
มาจากความเสถียรภาพของการจัดการป่า ซึ่งทำให้ป่ามีการฟื้นตัวอย่างพอเพียง

ในการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงนั้น ได้เลือกหมู่บ้านจะแก ซึ่งอยู่ในต.ไล่โว่
อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก เป็น
กรณีศึกษา ทั้งนี้เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีโครงการรัฐลงทำงานพัฒนาเข้มข้นมากที่สุด และกำลัง
อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมและความรู้ที่สำคัญ การศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ความ
เปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการใช้อำนาจ และการครอบงำจากรัฐ
ด้วยกลไกของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การบังคับให้เปลี่ยนแปลงด้วยระบบ
โรงเรียน และการเก็บภาษีที่ดินของรัฐ ตลอดจนโครงการต่างๆเกิดขึ้นโดยปราศจาก
ความเข้าใจถึงรากฐานความรู้และระบบวัฒนธรรมของชุมชน และด้วยทรรศนะพื้นฐาน
ของการเหยียดทางวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด และ
มโนทัศน์ของชุมชนที่มีต่อธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ อันจะส่ง
ผลต่อเนื่องถึงระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในที่สุด

อย่างไรก็ตาม การศึกษายังได้ชี้ให้เห็นถึงพลวัตภายในของชุมชน ซึ่งได้ก่อรูป
ขึ้นเป็นขบวนการทางวัฒนธรรม เพื่อตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลง พลวัตอันนี้เป็นผลมาจาก
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้ทำให้ชุมชนกะเหรี่ยงมีรากฐานทางวัฒนธรรมอันเข้มแข็ง
และสิ่งนี้จะ เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการปรับทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ และ
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนต่อไปในอนาคต